

Eesti maakarja sugulavad ja tõufarmid perioodil 1925-2020.

Ege Raid, Eesti Maakarja Kasvatajate Seltsi tegevjuht

Eesti Maakarja Kasvatajate Seltsi 100-nda juubeliaasta raames oleks paslik meenutada jätkuvalt ka ajalugu. Seekord siis sugulavatest ehk tõufarmidest, millede esmakordsest valimisest möödub tänava 95 aastat.

Väljavõte Eesti Maakarja Kasvatajate Seltsi 1926 a. TEGEVUSE ARUANDEST

"Et maakarja arendustöö alles noor oli ja karjapidamiste korraldamine aega võttis, siis saadi sugulava võistlustega alles aruande aastal algust teha. Kuna nüüdki meie paremad maakarja pidamised veel kõigiti väljakujunenud ei ole, siis võeti tarvitusele 3 aastane eelvõistluse aeg, missuguse aja jooksul peab selguma, missugused karjapidamised kindlasti sugulavaks tunnustamise vääriavad.

E.M.K. Seltsi korraldusel ja tema poolt väljatöötatud tingimistel algasid maakarja sugulava võistlused 1. Juulil 1925 a., millest osa võtsid 12 karjapidamist. Nende karjade esimese eelvõistluse aasta hindamise tulemusi näitab alljärgnev tabel...

1. juulist 1925 a.—30. juunini 1926 a. maakarja sugulava võistlustest osavõtnud karjad.

Nr. Nr.	Sugulava nimi ja omanik	Toodang ja tasuvus										Hindamisel saanud punkte										Kokku 90	Ergatusraha saanud Mk.
		Loomade					100 l. ii. annud					Üksikute lehmade keskmine					Kogu karjast						
		arv	vanadus	elustraukus	Saanud l. ii.	Naela päima	Naela võirasva	Rasva l	Naela päima	Naela võirasva	Kõrgem punktiide arv					Kokku 90							
											Kehakehit.	Tüüp	Õhuvõrremin.	Üldmulje	Toodang		Dämlite	tunnustatud spetsiaalsed	Silakindlus	karjapõlvk.	Karjapõlvk.		
1	Anna, J. Anveldt	a	9	5	817	5456	7438	341,93	4,69	136,5	6,26	11,3	11,2	2,7	3,2	11,6	3,5	4,0	8,0	14,5	70	4.000	
		b	5	8,8	972	5890	7953	358,71	4,50	139,9	5,30												
2	Pärivere, J. Hansen	a	26,2	6,4	857	4523	5873	252,79	3,96	129,8	5,15	11,2	10,9	2,8	3,2	6,9	3,5	3,0	8,0	15,5	65	3.500	
		b	14	9,4	940	4842	5873	262,17	3,81	141,9	5,41												
3	Lelli, G. Sihv	a	8,7	6,3	824	4687	5275	271,89	4,33	133,9	5,80	11,1	10,3	2,3	3,0	9,6	3,5	3,0	7,5	13,5	63,8	3.500	
		b	5	8,6	872	4911	5972	284,95	4,23	141,1	5,97												
4	Kihna, M. Lang	a	9,8	5,5	882	5039	5843	284,69	4,16	136,6	5,65	10,9	10,2	2,3	3,0	9,0	3,0	3,0	7,5	14,5	63,4	3.400	
		b	5	7,2	904	5526	7127	298,88	4,20	138,6	5,72												
5	Purila, H. Virkus	a	39,2	7,1	829	4647	5710	231,14	4,05	122,9	4,97	11,1	11,2	2,2	3,0	7,3	3,5	3,0	8,0	13,0	62,3	3.400	
		b	29	9,3	886	4786	6140	247,16	4,03	128,3	5,16												
6	Kurgja, A. Rangi	a	13,2	5,8	885	5141	7395	306,38	4,14	145,8	6,96	11,0	9,3	2,2	2,7	10,2	2,8	3,0	7,5	13,5	62,2	3.400	
		b	8	8,0	981	5480	7983	335,64	4,20	145,7	6,12												
7	Räpu, A. Saarits	a	8,5	6,8	909	5115	6089	272,46	4,07	130,8	5,33	11,7	10,1	2,3	2,8	8,6	2,7	2,0	7,3	13,0	60,2	5.300	
		b	7	8,0	952	5405	7432	299,31	4,03	137,5	5,54												
8	Dariselja, J. Prints	a	25,7	7,7	810	4633	6390	250,62	3,85	139,6	5,41	11,2	10,2	2,1	2,7	7,5	3,0	3,0	7,0	13,0	59,5	3.200	
		b	15	9,2	856	4771	7006	267,79	3,82	146,8	5,61												
9	Joora, J. Kalm	a	16,7	7,0	939	4578	5311	201,78	3,80	116,0	4,40	10,4	10,3	2,0	2,9	5,6	2,5	2,2	8,0	14,5	58,4	3.200	
		b	10	7,8	974	4668	5541	218,29	3,85	120,7	4,67												
10	Luba, M. Siim	a	11,1	5,0	802	4468	5551	242,90	4,30	128,5	5,44	10,7	9,6	2,3	2,7	7,0	2,7	2,5	8,0	12,0	57,5	3.100	
		b	6	7,5	894	4648	6257	271,86	4,34	134,6	5,85												
11	Löö, J. Jaakson	a	14,5	6,2	902	4464	5659	219,09	3,87	126,8	4,91	10,5	10,1	2,0	2,7	7,0	2,7	1,7	6,0	12,5	55,0	3.000	
		b	9	7,3	919	4783	6487	250,85	3,86	135,6	5,24												
12	Langsaare, K. Leesment	a	38	7,8	1014	4171	5088	212,46	4,12	121,4	5,09	10,0	10,1	2,0	2,7	6,3	2,7	3,0	7,0	11,0	54,8	3.000	
		b	27	7,9	952	4251	5363	224,45	4,18	126,0	5,20												

*) a = kogu karja keskmine, b = korralikulü lüpsnud lehmade keskmine.

...Nüüd on sugulava eelvõistlustel osavõtvate karjade hulk mitmel põhjusel alles kaunis väike, kuid loodetavasti saab see lähematel aastatel tuntavalt kasvama."

1926. aasta lõpul võeti kolme tunnustatud tõuseltsi poolt ühtlane sugulavade hindamise määrustik, milles täna kehtivatest määrustest võib leida palju sarnasust.

Näiteks punktis 4 "Võistluse korraldus" on kirja pandud:

"...Võistlusest võivad osa võtta angeln- ja hollandi-friisitõud ning maakarjad:

- Kus tõuraamatusse märgitud lehmade arv ei ole alla 5; sugulava nime saamiseks peab karjas olema vähemalt 8 tõuraamatusse märgitud lehma;
- Kui kõik karjas olevaid lehma paaritatakse vastavat tõugu täisverd (maakarja tõuraamatu A osakonna) sugupullidega;
- Kes on meil ametlikult tunnustatud järjekindla saagianni kontrolli all;
- Keda remonteeritakse enamalt jaolt oma kasvatatud suguloomadega...."

"1. Põllumajanduse Peavalitsus annab veiste sugulavade võistluste puhul kahte liiki auhindu: - rändauhinnad väärtuslikkudes asjades ja rahalised autasud.

2. Põllumajanduse Peavalitsus annab igast tõust ühele parimale sugulavale ühe rändauhinna, mille väärtus 300-350 krooni ja mis iga aasta pääle võistluse lõppu parima sugulava karja omaniku kätte läheb...”

Rändkarika tava püsib tänagi, kuid erinevus on selles, et karika taaselustas 2004 aastal Eesti Maakarja Kasvatajate Selts, mitte aga “põllumajanduse valitsus”.

Väljavõte Eesti Maakarja Kasvatajate Seltsi 1939 a. TEGEVUSE ARUANDEST

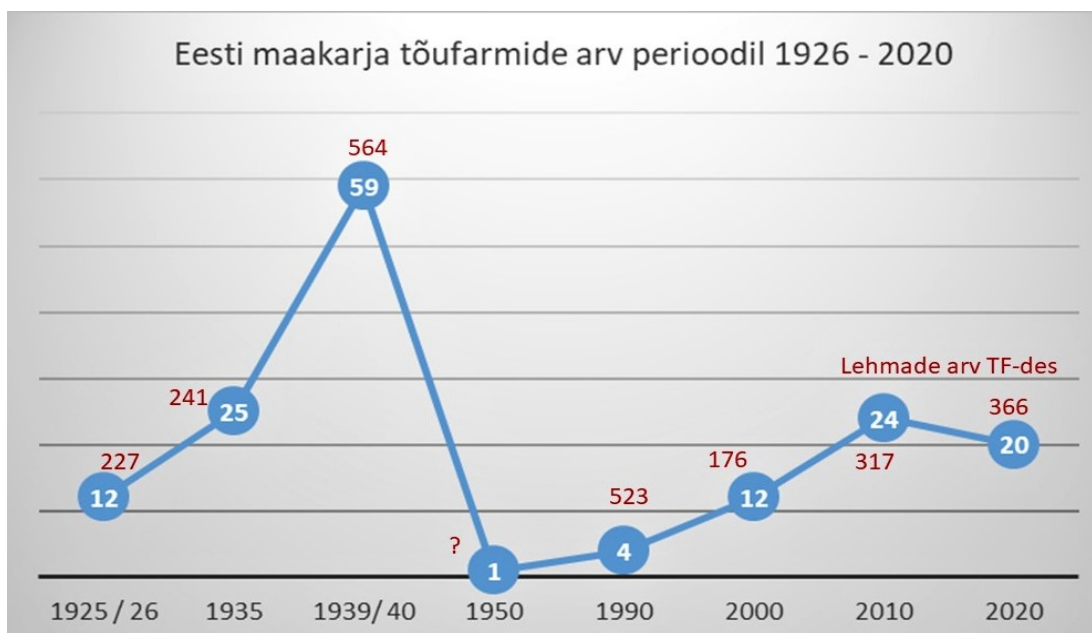
“Aruandeaastal lõppes sugulavade võistluse neljateistkümnes aasta, kuna käesolevas aruandes on toodud viieteistkümnenda võistlusaasta tulemused, mis lõpeb käesoleva (1940) aasta juunikuuga.

Sugulavade võistlusest võttis üldse osa 137 karja...Võistlusel tuli hindamise punktide järele esimesele kohale Juhan Pauluse kari, Väandra Saunal, mis on I klassi sugulava ja saab kolmatkordselt, sellega ka jäädavalt Põllutöoministeeriumi rändauhinna – hõbe kohviserviisi.

...Võib ütelda, et sugulavade võistlused on annud väga häid tulemusi, missugune töö nüüd järjest rohkem oma mõju avaldama hakkab.”

Kahjuks aga see lootus luhtus 1940 aasta riigikorra vahetuse, sõja, okupatsiooniperioodide ja kollektiviseerimise tõttu. Tollel perioodil hävis palju tõuloomi, EK Seltsi tegevus peatus ja maakarja riiklikku tõulava ei asutatud. 1950 -1990 oli ainukeseks eesti maakarja tõuaretuse keskuseks Pärivere sovhoos, kuhu koondati üksikud maatõugu veised riiklikest majanditest. (K.Kalamees, 2007)

EK Seltsi asutamise 100-ndaks aastapäevaks on tõusnud eesti maakarja tõufarmide arv 1932/33 aasta tasemele (20 tõufarmi 200 lehmaga), milles on tänase päeva seisuga kokku 366 puhtatõulist eesti maakarja lehma. Täna oleme küll ületanud tõufarmides elavate loomade arvuga 1933 aasta lehmade arvu, kuid maatõu lehmade koguarv karjades on tunduvalt väiksem. 1933 aastal oli karjades kokku 1 523 lehma, 2019 aasta lõpul aga kõigest 705 A ja B osa lehma.

Lõpetuseks sobiksid samad sõnad, mis 1926 aastal võistluse algul kõlasid: “... Nüüd on sugulava eelvõistlustel osavõtivate karjade hulk mitmel põhjusel alles kaunis väike, kuid loodetavasti saab see lähematel aastatel tuntuvalt kasvama.” Loodame, et järgmise 10 aasta jooksul see “sinine joon” hakkab jälle tõusma.